

Samenleving & Zorg/afdeling E&W

Griffie ER Bonaire	
Ingek.:	JAN 02 2019
Volgnummer:	2019000026
Griffier:	Uitv.:

Aan: de leden van de Eilandsraad van
het openbaar lichaam Bonaire
d.t.k.v. de eilandgriffier
De heer W.A. Cecilia MBA

Uw brief van:
Ons nummer: **2019000006**
Datum: **-2 JAN 2019**
Betreft: beleidsnota IKC "Samen voor de
toekomst" Kindcentra op Bonaire

Geachte leden van de eilandsraad,

Hierbij bieden wij u de beleidsnota IKC (Integraal Kind Centra) "Samen voor de toekomst" Kindcentra op Bonaire aan" ter vaststelling.

Hoogachtend,

Het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire,
de gezaghebber, de eilandsecretaris,

Bijlagen: Beleidsnota IKC

C.c.: S&Z

Correspondentieadres
Kaya Grandi 51 | Kralendijk, Bonaire C.N.
Tel. (+599) 717-5330 | Fax. (+599) 717-8416
www.bonairegov.com

Verzoeke bij beantwoording van deze brief datum, nummer en onderwerp te vermelden

Samen voor de toekomst

Kindcentra op Bonaire

November 2017

Job van Velsen

Inhoud

Inleiding	3
Daarom dit rapport!	4
Een IKC op Bonaire	5
Waarom een kindcentrum?.....	6
Missie	8
Kernwaarden: zo werken we samen!.....	9
Situatie nu	11
Conclusies en aanbevelingen	13
Tijdspad en jaarplanning	15
Masha dankil	17
Bijlage: tips en ideeën om snel aan de slag te gaan	18

Inleiding

Samenwerking. Daar gaat dit rapport over. Samenwerking tussen organisaties op Bonaire die met of voor kinderen en hun ouders werken. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om scholen, schoolbesturen, kinderopvangorganisaties, Centra voor Jeugd en Gezin (CJG), het Expertisecentrum Onderwijs Zorg (EOZ), het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB), het Bestuurscollege en de Eilandraad.

Het is tijd om de handen ineen te slaan. Door expertise, kennis en ervaring uit te wisselen én te verbinden, kunnen organisaties kinderen de bagage meegeven voor een succesvolle toekomst. Hen meer mogelijkheden en uitdaging bieden. Een brede school of integraal kindcentrum (IKC) is een middel, een instrument om die samenwerking vorm te geven. En om gezamenlijke ambities en doelstellingen te realiseren.

It takes a village to raise a child. Organisaties op Bonaire omarmen dit oude Afrikaanse gezegde, zo heb ik tijdens mijn gesprekken ervaren. Hier en daar is de 'village' zelfs al in de praktijk gebracht. De gedachte is net zo eenvoudig als doeltreffend: samen bereik je meer dan ieder voor zich.

Samenwerking tussen ketenpartners – bestuurlijk en op de werkvloer - vindt bovendien al plaats. Met de ontwikkeling van de brede school 'Skol Amplio Papa Cornes' zijn sinds 2011 stappen gezet naar meer samenwerking tussen ketenpartners. Helaas, zo is mijn beeld, is deze samenwerking nog pril en incidenteel. Initiatieven zijn afhankelijk van individuele personen. Daardoor mist continuïteit en is de samenwerking kwetsbaar.

Dit advies wil een bijdrage leveren aan het versterken van samenwerking op Bonaire door het ontwikkelen van integrale kindcentra (IKC's). We beschrijven de visie op een IKC in het algemeen en die op Bonaire in het bijzonder. Ook schetsen we aantal activiteiten die nu al plaatsvindt op dit gebied. We kijken wat IKC-partners doen en wat er nog moet gebeuren en hoe. We trekken conclusies en doen aanbevelingen. Ten slotte benoemen we mogelijke vervolgstappen die naar aanleiding van dit rapport zouden moet worden genomen.

De tijd is rijp om door te pakken. Het onderwerp leeft bij bestuurders en professionals. Er is een haast unaniem gedragen visie op de kinderen van Bonaire en op hoe organisaties daaraan kunnen bijdragen. Het veld is enthousiast en er is draagvlak voor deze ontwikkeling. En last but not least: de kinderen van Bonaire verdienen het allerbeste en daar bent u samen verantwoordelijk voor.

De wereld van de toekomst is wat de kinderen ervan maken. Zoek elkaar op en sla de handen ineen.

Ik wens u veel wijsheid, succes én plezier toe!

Job van Velsen
November 2017

Daarom dit rapport!

Voor dit rapport zijn verschillende aanleidingen:

Bestuursprogramma. 'Brede scholen en kindcentra' is één van de beleidsthema's van 'Om trots op te zijn', het bestuursprogramma van het bestuurscollege op Bonaire voor de periode 2016 – 2019.

TaskForce Kinderrechten. Integrale samenwerking, bijvoorbeeld in de vorm van kindcentra, is één van de maatregelen uit het actieplan van de Taskforce Kinderrechten. Tijdens twee conferenties van de TaskForce - Safetynet in 2015 en Opvoeden in 2017 - is het thema brede scholen vaak als kansrijk middel genoemd om bij te dragen aan een veilige, uitdagende en brede ontwikkeling van kinderen en hun ouders.

Onderwijsagenda. In november 2016 verscheen 'Samen werken aan de volgende stap', de tweede Onderwijsagenda voor Caribisch Nederland. Daarin staat de ambitie dat op de drie eilanden in Caribisch Nederland in 2020 sprake zal zijn van een nauwe samenwerking tussen de onderwijsinstellingen onderling en met (keten)partners, met name op de beleidsterreinen zorg, jeugd, kinderopvang en arbeidsmarkt.

Ambities en verkenningen. De schoolbesturen op Bonaire en de organisaties die met kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar werken, hebben het thema kindcentra en brede school inmiddels omarmd. Ze zetten concrete stappen op dit gebied, of hebben de intentie uitgesproken dat te gaan doen; vanuit een bestuurlijke visie, planmatig en geborgd.

Gebouwen. Vanaf 2011 is het thema brede school onderwerp van gesprek en speelt het een rol in strategisch beleid. De Skol Amplio Papa Cornes in Nort Saliña is ontwikkeld en gebouwd als brede school en heeft veel voorzieningen om tot een breed aanbod te komen. Uni-Verso in Kralendijk is een ander voorbeeld van integrale samenwerking: pas gerestaureerde schoolgebouwen met veel mogelijkheden voor andere activiteiten. Op Uni-Verso werken onderwijs, voorschoolse en naschoolse opvang en het kinderdagverblijf samen aan een gezamenlijk aanbod van onderwijs, opvang en naschoolse activiteiten. In Rincon willen kinderopvang Tia Sus en de colegio San Luis Bertran nauw gaan samenwerken en een doorgaande lijn realiseren van 0- tot 12-jarigen.

Samenwerking op alle niveaus. Samenwerking tussen partners vraagt om communicatie, continuïteit, kennis en om een planmatige en duurzame aanpak. En om afstemming op bestuurlijk en operationeel niveau. We hebben ervaren dat de afstemming en samenwerking tussen de werkvloer en de gemeente, de politiek, in dit geval het OLB, de eilandraad en het Bestuurscollege, een belangrijke factor is om uiteindelijk tot goede kindcentra en een succesvolle ketensamenwerking te komen. Belangrijke aanleiding voor dit rapport is dan ook om te kijken waar verbeteringen mogelijk zijn, en duidelijk te krijgen hoe de IKC-ontwikkeling op Bonaire een stevig fundament kan krijgen.

Een IKC op Bonaire

Het is natuurlijk van belang om met elkaar dezelfde beelden te hebben bij een begrip als brede school of integraal kindcentrum (IKC). Het Landelijk Steunpunt Brede Scholen heeft in 2014 een aantal veel voorkomende verschijningsvormen van de brede school beschreven.

Bij al deze vormen gaat het primair om de kinderen, om het verrijken en verbreden van hun ontwikkeling. Dat gebeurt door samenwerking tussen verschillende partners, waarbij specifieke ervaring en expertise gezocht, benut en versterkt wordt. Het gaat over samenwerking tussen basisonderwijs en kinderopvang, over samenwerking met andere ketenpartners, met bestuurders en politiek. In het IKC gaat het over pedagogiek, educatie en brede ontwikkeling van kinderen.

Wat maakt een IKC anders dan een brede school?

Goede vraag! De verschillen liggen met name op het gebied van de organisatie, de inhoudelijke focus en het type samenwerking. Bij een brede school is er in de meeste gevallen sprake van een meer 'vrijblijvende' samenwerking als netwerkorganisatie. In een IKC is sprake van integrale samenwerking. De organisatie is als het ware geëvolueerd en de schotten tussen de verschillende partners zijn verdwenen. In een IKC gaat het om één organisatie, één gebouw of campus en – misschien wel het belangrijkste – één team en één leiding.

Tijdens een bijeenkomst met vertegenwoordigers van de diverse ketenpartners hebben we samen een definitie van een kindcentrum op Bonaire vastgesteld. Zodat we weten waar we het over hebben en waar we naar toe willen werken. Dit is onze gezamenlijke definitie:

Een IKC op Bonaire is een centrum waar onderwijs, kinderopvang, peuteropvang en buitenschoolse / naschoolse opvang integraal en als een logisch geheel zijn samengebracht als ware het één organisatie. In dat IKC werken kernpartners rondom jeugd van 0 tot 12 jaar onder één aansturing structureel samen. Samen verzorgen ze een hedendaags en sluitend aanbod van onderwijs, opvoeding, ontwikkeling en ontspanning. Ze werken in ieder geval samen met organisaties voor zorg, welzijn en ondersteuning.

Dit zijn de kenmerken van een IKC op Bonaire!

- ✓ Eén visie, pedagogisch en educatief.
- ✓ Eén doorgaande lijn voor leren en ontwikkelen.
- ✓ Eén plan en aanpak, pedagogisch, educatief en op het gebied van zorg, welzijn en ondersteuning.
- ✓ Eén organisatie (in de zin van frontoffice) voor kinderen van 0 tot 12 jaar.
- ✓ Een op tijd en aanbod afgestemd dagarrangement.
- ✓ Eén met de omgeving en een grote betrokkenheid van de buurt en van ouders.
- ✓ Eén gebouw of campus-model.
- ✓ Formeel en bestuurlijk vastgelegde afspraken.

Waarom een kindcentrum?

Waarom willen we eigenlijk een IKC op Bonaire? Uit alle interviews en gesprekken die ik het afgelopen jaar heb gevoerd, komen verschillende antwoorden naar voren:

Minder versnippering

Door samen te werken voorkomen kern- en ketenpartners versnippering van aanbod. Door elkaars kracht te benutten, is een kindcentrum bovendien meer dan de som der delen. Oftewel: $1+1=3$.

Sluit aan bij beleid

Een kindcentrum staat voor een doorgaande ontwikkel- en leerlijn. Van kinderdagverblijf naar basisschool. Van basisschool naar voortgezet onderwijs. Van basisschool naar buitenschoolse opvang of naschoolse activiteiten. Pedagogisch medewerkers worden collega's van de leerkrachten en samen zijn zij verantwoordelijk voor de kinderen. Door de samenwerking zijn zij beter in staat elkaars expertise en ervaring te benutten. Door een brug te slaan tussen kinderopvang en onderwijs verbetert dus de kwaliteit van zowel de kinderopvang als de scholen. Dit sluit goed aan bij het kinderopvangbeleid op Bonaire. De ontwikkeling van kindcentra sluit bovendien aan bij landelijke adviezen van bijvoorbeeld de onderwijsraad, de PO-Raad, de Brancheorganisatie Kinderopvang, de Wetenschappelijk Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en de Sociaal Economische Raad (SER). Ten slotte ziet de TaskForce Kinderrechten een kindcentrum ook als kansrijke ontwikkeling.

Optimale omgeving

Een kindcentrum is de belangrijkste plaats waar (jonge) kinderen en hun ouders regelmatig komen. Het biedt de optimale omgeving voor opvoeding en educatie, maar ook voor preventie. Een kindcentrum maakt een zogenoemd 'safetynet' beter mogelijk. Samenwerkende ketenpartners kunnen de ontwikkeling van kinderen beter volgen en sneller beslissen en doen. Dit uiteraard in goede samenwerking met ouders. Een kindcentrum sluit dan ook goed aan bij de ontwikkeling van passend onderwijs en is bovendien een logische plek om beleid voor kindpakketten concreet te maken.

Meer kansen voor kinderen

Samenwerkende partners kunnen vanuit dezelfde visie en in gezamenlijke regie een aanbod van diensten en activiteiten organiseren voor kinderen en ouders. Zo krijgen kinderen meer kansen om hun potentie te benutten en talenten te ontwikkelen.

Minder schooluitval

Ouders weten dat hun kind de hele dag op een veilige plek is. Een plek waar hun kind gebruik kan maken van een goed aanbod dat aansluit bij talenten en hulpvragen van kinderen. Met een goed en integraal voor- en naschools aanbod kunnen we schooluitval voorkomen. Dus geen kinderen die na school doelloos over straat zwerven, kwetsbaar voor vandalisme of criminaliteit.

Integraal jeugdbeleid

Een kindcentrum is de ideale plek om integraal kind- en ouder nabij jeugdbeleid concreet te maken. Samenwerking tussen kern- en ketenpartners maakt dit beter mogelijk.

Inzet van middelen

Voor een kindcentrum is het kind altijd uitgangspunt en middelpunt voor denken en doen. Voor de overheid biedt dit model dan ook kansen om middelen integraal en vraaggestuurd in te zetten.

Kostenbesparing

In een kindcentrum zijn ruimtes multi-inzetbaar en worden ze gemeenschappelijk gebruikt. Bijvoorbeeld voor naschoolse activiteiten voor kinderen, voor oudercursussen, voor diensten als SKAL of Indebon. Op die manier kan op kosten voor huur en overhead worden bespaard. Dat geld kan zo beter worden besteed aan activiteiten voor kinderen.

Kindcentrum als 'community'

Een kindcentrum speelt als maatschappelijk hart een verbindende en centrale rol in de buurt. Kinderen, buurtbewoners en ouders komen er voor activiteiten. Het is hun 'community center' waar ze trots op zijn. Een plek ook waar buiten schooltijd iets te doen is. In het centrum, maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld onderhoud van tuinen en in green houses.

Ten slotte noemen de professionals en bestuurders op Bonaire ook andere, meer praktische voordelen van een IKC. Een kindcentrum is in feite de maatschappij in het klein, met contacten tussen kinderen en ouderen en meetings met de buurt. Daarmee biedt een kindcentrum kinderen de kans om zich spelenderwijs goed burgerschap eigen te maken.

Blik vooruit naar 2020!

Hoe zien professionals, bestuurders de toekomst? Welke thema's, onderwerpen en zichtbare verandering zou men graag in 2020 gerealiseerd zien? In 2020 biedt het IKC ...

- ... één aanspreekpunt voor de ouders. Ouders hebben in alles echt het gevoel met één organisatie van doen te hebben.
- ... gestructureerde naschoolse opvang.
- ... een doorlopende leerlijn tussen crèche, school en NSA.
- ... een goede opvoedingsaanpak, en afstemming daarover.
- ... een gezamenlijke pedagogische aanpak en visie.
- ... Een omgeving waar kinderen echt kind kunnen zijn. Ze hoeven thuis niet op te passen op andere kinderen, broertjes en/of zusjes.
- ... Een hechte samenwerking met ouders.
- ... verandering in en grotere betrokkenheid met de wijk.
- ... structurele samenwerking tussen het VO en Jong Bonaire.

Missie

De kernpartners, kinderopvang, scholen en schoolbesturen voor primair en voortgezet onderwijs en het CJG hebben zich eind 2016 uitgesproken voor de ontwikkeling van kindcentra. Unaniem.

In september 2017 hebben alle organisaties voor onderwijs en kinderopvang deze ambitie opnieuw bevestigd. Daarmee is er een groot draagvlak onder alle kernpartners op Bonaire voor het IKC als samenwerkingsmodel.

Hun missie:

Samen om het kind. Samen voor de toekomst.

Ga je mee? Dan gaan we samen. Want samen komen we verder! Vanuit die overtuiging zoeken we als kindvoorzieningen de verbinding. Alleen door samenwerking zijn we in staat kinderen, ouders en familie de juiste baggage mee te geven. We willen kinderen helpen om succesvol hun loopbaan te vervolgen. Zodat ze als weerbare en evenwichtige volwassenen hun leven volwaardig vorm kunnen geven en bij kunnen dragen aan de ontwikkeling van onze maatschappij. Als we samenwerken, ieder vanuit eigen kennis en expertise, komen wij, de kinderen en hun ouders verder. Dát is onze stip. Samen om het kind. Samen voor de toekomst. Want: de Wereld van de Toekomst is wat Kinderen ervan maken.

Kernwaarden: zo werken we samen!

Gelijkwaardigheid, vertrouwen, respect, flexibiliteit, ondernemerschap, geven en nemen zijn belangrijke kernwaarden voor een goede samenwerking. Ik citeer graag uit een boekje dat ik onlangs met Yvette Vervoort heb geschreven¹. Daarin schrijven we het volgende:

‘Als er een verbinding is gelegd, als er wederzijds vertrouwen is, vanuit gelijkwaardigheid en respect, als die samenwerking ook als betekenisvol gezien wordt, helpt het om:

- samen te kijken naar kinderen;
- samen te ontwerpen en uit te voeren;
- samen te onderzoeken en te reflecteren.

Wat ook helpt is bijvoorbeeld om samen te werken vanuit één kindvolgsysteem om tot een goede uitvoeringspraktijk te komen die rekening houdt met verschillen. Breng focus aan in de ambities. Maak keuzes, stel concrete doelen, koppel die aan een eigenaar of werkgroep en spreek af wanneer een doel bereikt moet worden. Concreet samenwerken op de werkvloer stimuleert interprofessionele kennisdeling.

Mensen met verbindende vermogens, met lef, ondernemende leidinggevendenden die weten wat ze willen en werken vanuit een visie, mensen die niet bang zijn om dat uit te dragen en daar hun mensen op aan te spreken zijn een zeer belangrijke succesfactor. Prestaties zijn nooit individuele verdiensten, maar teamprestaties. Teams hebben baat bij goed leiderschap. Investeer dus in teamontwikkeling en verbindend leiderschap. En bestuurders: durf door te pakken en probeer uit de reflex van beheersen en controle te komen. Geef leiders en professionals de ruimte: door te vragen en achteraf verantwoording af te leggen.’

Uit ‘Samen Werken voor het Jonge Kind. De Pedagogische professional van de Toekomst’² komt het volgende citaat:

‘In geïntegreerde pedagogische voorzieningen is het interdisciplinair kunnen en willen werken een noodzaak. Ten eerste om de leefwerelden waarin kinderen opgroeien te verbinden (gezinnen, school, kinderopvang, buitenschoolse opvang, straat en buurt). En ten tweede om complexe vraagstukken rond opvoeden, ontwikkelen en onderwijzen niet geïsoleerd maar integraal aan te pakken.

Het team moet in gezamenlijkheid samen besluiten kunnen nemen, diagnoses stellen, analyses maken, perspectief ontwikkelen en plannen uitwerken, praktisch uitvoeren en de processen en de resultaten volgen. Dit betekent niet dat iedereen hetzelfde doet. Integendeel! Juist de diversiteit aan deskundigheden is essentieel in een geïntegreerde pedagogische voorziening.

Er is een juiste mix van functies nodig waarin medewerkers elkaar aanvullen: het beginsel van complementariteit. Maar een ieder werkt wel vanuit gezamenlijkheid (gedeelde waarden en visie) aan het zelfde perspectief en dezelfde doelen. Dat impliceert dat medewerkers uit onderwijs, opvang en zorg niet alleen zelfbewuste professionals moeten zijn, een sterke beroepsidentiteit moeten hebben en goed zijn in hun vak; maar zij moeten tevens over vaardigheden beschikken om in gezamenlijkheid perspectief te ontwikkelen, samen met ouders doelen te stellen, aanpakken uit te werken en samen met ouders te evalueren. Dat zijn generieke vaardigheden waarover elke medewerker in een geïntegreerde pedagogische omgeving voor 0- tot 6-jarigen moet beschikken.’

¹ Van Velsen J. en Vervoort Y., *Een KINDcentrum*, januari 2017.

² Doornenbal J. en De Leve C., *De pedagogische professional van de toekomst, 21st. Century Skills Professionals 0- tot 6-jarigen*, Bouwgroep PACT, juni 2014.

Bovenstaande betekent dat er zowel professionals op de werkvloer, als leidinggevend en bestuurders samen moeten werken. Ieder vanuit zijn of haar eigen verantwoordelijkheid. Continuïteit van het proces, de aanpak en van personen zijn daarbij bewezen succesfactoren. Een planmatige aanpak is een belangrijke voorwaarde voor succes.

Samen werken aan samenwerken³

Wat vraagt samenwerking van de professionals?

- inhoudelijk raakvlak vinden: kinderen/ ouders benaderen in onderlinge afhankelijkheid, 'klanten delen';
- samen pionieren: elkaar leren kennen, dezelfde taal spreken, daaraan plezier ontleen;
- teams maken, rondom nieuw werkproces. Informeel netwerk is belangrijker dan samen vergaderen!
- structureren: informatie-uitwisseling, methodisch werken, inbreng en aanwezigheid afspreken.

Wat vraagt samenwerking van managers en bestuurders?

- duidelijke en werkbare doelen stellen en die vasthouden;
- leveren vanuit je organisatie wat je hebt afgesproken: inzet, kwaliteit (van mensen), tijd, souplesse;
- organisaties ook vanuit de 'achterkant' laten meewerken: protocollen, informatie/ ICT, bredere groep betrekken;
- knelpunten (willen) zien en die oplossen, niet de professionals in de uitvoering het zelf laten uitzoeken.

³ Pieter Jan van Delden, *Samenwerking in de publieke sector*, 2009.

Situatie nu

Uit de gevoerde gesprekken blijkt dat er op allerlei manieren stappen gezet worden of al gezet zijn op het gebied van IKC-ontwikkeling.

De scholen die onder verantwoordelijkheid van het RK-schoolbestuur vallen, zijn planmatig op weg richting een IKC. Basis is het strategisch beleidsplan van het schoolbestuur en de ontwikkeling kan rekenen op breed draagvlak van alle schoolleiders. Zo hebben de scholen dit schooljaar afgesproken om tot een structurele samenwerking met een vaste kinderopvangpartner te komen en een gezamenlijke visie uit te werken. Het schoolbestuur anticipeert daarop door de samenwerking met Tia Sus en Bon Kwido te intensiveren. Bovendien voert ze met hen een bestuurlijke verkenning uit naar een vergaande juridische samenwerkingsvorm. Om zo versnippering van kinderopvang te voorkomen en vooral de kwaliteit van de kinderopvang en naschoolse opvang samen te kunnen vergroten. Een intentieovereenkomst tussen de drie organisaties is in voorbereiding.

Basisschool De Pelikaan is dit schooljaar een samenwerking aangegaan met Stichting professionele kinderopvang. Het resultaat: een gezamenlijk aanbod van onderwijs en opvang.

Stichting Openbaar Onderwijs Bonaire heeft de samenwerking met Stichting professionele kinderopvang geborgd in een samenwerkingsovereenkomst. Inmiddels werkt men in de praktijk gefaseerd aan inhoudelijke en organisatorische ontwikkelingen.

PO-scholen werken samen met verschillende externe organisaties. Meer of minder intensief en in verschillende tempo.

Samenwerken!

Scholen werken bijvoorbeeld samen met OZ, CJG, Bario regisseur, Voogdijraad, Stinapa, Fundashon Plataforma Kultural, Onderwijspraktijk Het Talent, T en TMC (logopedie), MRT Simone Sweers, KidsCollege, RT Praktijk Bonaire, Indebon (sporttoernooien), Logopedie, Directie Samenleving en Zorg, OCW, Leerplicht, SwimSplash Academy.

Inhoudelijk werken zowel de RK-scholen, De Pelikaan als de Openbare scholen aan een eigen inhoudelijk traject richting IKC. Enkele schoolleiders van het RK-schoolbestuur hebben een schoolleiderscursus over leiding geven op een IKC gevolgd en een klein onderzoek op hun eigen school uitgevoerd. Er is echter wel behoefte aan uitwisseling en structurele samenwerking op dit vlak tussen de scholen, kinderopvangorganisaties, en in ieder geval het CJG. Daarbij zouden ze gebruik kunnen maken van bestaande netwerken. Sommigen zijn dit schooljaar al structureel ingericht, anderen zijn voorlopig nog incidentele initiatieven. Ik noem:

- Onderwijsplatform: OCW, OLB (gedeputeerde van S&Z en directie S&Z), schoolleiders/directeuren, schoolbesturen, FORMA, EOZ en onderwijs vakbond. Op uitnodiging met anderen.
- Onderwijsagenda: OCW, schoolbesturen, schoolleiders/directeuren en alle overige kindpartners.
- Scholenberaad: eigen overleg directeuren.
- Overleg gedeputeerde: directeuren, algemeen directeuren, directie S&Z en gedeputeerde⁴.
- IB Netwerk.

⁴ Dit overleg is helaas gestopt, omdat nog onbekend is wie de nieuwe gedeputeerde wordt.

Het zou, zo werd mij ook verteld, zinvol zijn het doel en de samenstelling van deze overleggen te herijken. Er bestaat zorg over de continuïteit en opbrengsten van de overleggen.

Tot slot: het bestuurscollege, de Taskforce Kinderrechten, het Onderwijsplatform en het OLB erkennen allen het belang van brede scholen of kindcentra. Het OLB stimuleert en faciliteert, bijvoorbeeld in de vorm van deze rapportage of in de vorm van ondersteuning op de werkvloer. Voorbeelden zijn de brede school Papa Cornes (2011) en de gezamenlijke visieontwikkeling (2016)⁵.

Kortom, er is een beweging gaande, (aanzelende) stappen worden gezet, veelal op directieniveau, en afhankelijk van personen. Medewerkers en ouders zullen, zo is uitgesproken, zo snel mogelijk worden meegenomen in de ontwikkeling. Een planmatige aanpak en structurele ondersteuning van deze ontwikkelingen is van belang. Alleen zo kunnen continuïteit en kwaliteit worden geborgd. Ondersteuning en advies daarbij is gewenst, zo geven gesprekspartners aan.

⁵ Zie: Van Velsen J., *Op weg naar Sentro Integral*, November 2016.

Conclusie

Integrale samenwerking in de vorm van een Brede School of IKC leeft bij alle organisaties op Bonaire. Ook bij het bestuurscollege, leden van de Eilandraad, bij OCW en bij het OLB. Schoolbesturen, scholen en kinderopvangorganisaties zetten al eerste stappen. Na jaren van voorbereidende gesprekken en onderzoek, lijkt het momentum er nu te zijn. U heeft een geweldige kans om vanuit een breed draagvlak de verbinding tussen de ketenpartners te verankeren en daarmee het aanbod voor kinderen en hun ouders te verrijken.

Aanbevelingen

1. Bespreek deze rapportage. Begin intern, binnen het OLB, en bespreek de rapportage dan met de brede schoolwerkgroep en overige relevante stakeholders, zoals OCW, CJG en SGB. We willen draagvlak voor dit document. Het streven moet dan ook zijn dat iedere stakeholder in het werkveld een handtekening onder dit rapport zet. Alle bestuurders die ik gesproken heb, en de leidinggevendenden in onderwijs en opvang, geven aan volledig achter dit advies te staan. Benut dit draagvlak. Samen komt u verder.
2. Informeer de vaste onderwijscommissie van de Eilandraad en de gedeputeerde over de inhoud van dit rapport. Doe dit samen met een aantal ketenpartners, bijvoorbeeld in de vorm van een presentatie. Werk toe naar instemming met dit rapport door het BC.
3. Leg als OLB én als brede schoolwerkgroep de verbinding tussen de diverse beleidsinitiatieven, bestuurlijk, beleidsmatig en operationeel. Er komen immers een aantal belangrijke lijnen rond dit thema samen die allemaal met elkaar te maken hebben. Werk aan de IKC-ontwikkeling in samenhang met de volgende beleidsterreinen of ontwikkelingen:
 - de Taskforce Kinderrechten,
 - het nieuwe onderwijsplan dat OCW samen met de stakeholders voor de komende 4 jaar heeft opgesteld,
 - het beleidsplan kinderopvang 'Ieder kind telt' en
 - het initiatief op het gebied van de kindpakketten.
4. Het woord integraal staat voorop bij iedere vervolgstap. Op alle niveaus. Op operationeel niveau, maar ook op het niveau van leidinggevendenden, bestuurders, beleidsmakers en politiek, door betrokkenheid en integrale afstemming met en door de ministeries.
5. Het realiseren van een sterke ketensamenwerking is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Die missie kan vooral bereikt worden door een gezamenlijke en integrale aanpak. Daarbij is het van belang gebruik te maken van ieders expertise, met inachtneming van ieders verantwoordelijkheid. Vanuit gelijkwaardigheid en respect. Daarvoor is het nodig om de samenstelling, taken, verantwoordelijkheden en doelen van ieder bestaand overlegorgaan nog eens goed te bekijken en te herijken. Leg deze formele overlegorganen vast en stuur als OLB aan op continuïteit.
6. Maak van de brede schoolwerkgroep een IKC-stuurgroep die is samengesteld uit bestuurders PO, VO, kinderopvang en CJG. De regierol ligt bij het OLB. Deze stuurgroep stuurt op de realisatie van de aanbevelingen uit dit rapport.
7. Stimuleer en faciliteer kennisdeling tussen de diverse IKC-locaties. Bijvoorbeeld in de vorm van een jaarlijkse 'Dag van het IKC'. Op deze dag worden ervaringen en ontwikkelingen op dit gebied gepresenteerd en tussen alle locaties gedeeld. Uiteraard is het mogelijk elkaars locatie te bezoeken.
8. Faciliteer als OLB, bijvoorbeeld vanuit de TaskForce kinderrechten, de realisatie van het plan van aanpak zoals beschreven 'tijdspad en jaarplanning'. Zie toe op de uitvoering ervan.
9. Leg vast wie de verbindende schakel, coördinator en de aanjager voor het IKC-beleid is. Iedere betrokkene, bestuurder, leidinggevende, organisatie en/of instelling is natuurlijk

verantwoordelijk, maar dat is op ieders eigen gebied. Stel een beleidsmedewerker of coördinator aan die werkzaam is bij of voor het OLB, en die de brug slaat tussen 'hoofd en handen'.

10. Het OLB heeft een bijzondere positie en wordt dan ook gezien als een belangrijke pijler, of zelfs de spil, zeker in de startfase van het plan van aanpak. Het is de verantwoordelijkheid en de taak van het OLB om de integrale samenwerking op afstand te stimuleren, coördineren, faciliteren en te monitoren. Het OLB heeft bovendien zicht op beschikbare middelen, voor bijvoorbeeld kinderopvang, kunst, cultuur, welzijn, wijkaanpak en TaskForce. Daarmee heeft het ook sturingsmogelijkheden. Het OLB is voor een afgesproken periode coördinator, verbinder en aanjager. Of faciliteer een expert met ervaring op dit gebied om dat te doen of daarin te ondersteunen. Maak als OLB duidelijk waar organisaties of ouders voor wat moeten zijn en bij wie.
11. Ontwikkel een sociale kaart van alle instellingen, hun mogelijkheden, taken en verantwoordelijkheden. Neem daarbij, vanwege hun grote rol bij IKC's, zeker ook de taakverdeling tussen het CJG en EOZ mee. En breng hierbij ook de instanties voor naschools aanbod in kaart. Stel een datum vast waarop dit klaar moet zijn. Deel het dan feestelijk met alle professionals in het veld.
12. Maak beschikbare middelen inzichtelijk en transparant voor de IKC-locaties. Beschrijf en bespreek bij subsidies de resultaatverwachting, de voorwaarden en de wijze waarop verantwoording afgelegd dient te worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan middelen voor naschools aanbod, inzet van de buurtsportcoach, bekostiging en toekenning van kinderopvang, kindpakketten en preventie.
13. Ontwikkel integraal beleid voor naschools aanbod, bijvoorbeeld door Indebon of SKAL. Werk toe naar een vraaggestuurde aanpak per IKC-locatie. Stimuleer overleg tussen IKC's en aanbieders. Doel is om vraag en aanbod en het gebruik van faciliteiten op locaties op elkaar af te stemmen.
14. Stimuleer monitoring van de resultaten, bijvoorbeeld met het instrument kwaliteitskaart van de brede school, ontwikkeld door het Landelijk Steunpunt Brede scholen.
15. Zorg voor afstemming, informatieoverdracht en intervisie tussen de kinderdagverblijven.
16. Herijk de wijze waarop kinderen aangemeld worden voor een school. De kinderen worden aangemeld bij het OLB en dan worden ze doorverwezen naar de basisschool. Zorg ook bij inschrijving dat een doorgaande lijn tussen peuterschool en basisschool gegarandeerd is.
17. Ontwikkel ook een Integraal Huisvestingsplan dat anticipeert op meer partners in een schoolgebouw. Neem de IKC-visie daarvoor als basis.
18. Communiceer de vorderingen, vier de successen en vooral: deel die met elkaar.
19. En tot slot: denk groot, doe klein. Kleine stappen, zo leert de ervaring, leiden eerder tot succeservaringen. En die leiden tot inspiratie en enthousiasme en dus tot energie de ingeslagen weg te vervolgen.

Tijdspad en jaarplanning

Ik adviseer u om voor een bepaalde periode, bijvoorbeeld gedurende twee jaar, met elkaar op weg te gaan en te werken aan het realiseren van de visie zoals in dit document staat beschreven.

De aanpak loopt via twee lijnen;

1. Bestuurlijk

Pak de aanbevelingen op en werk ze uit in een plan van aanpak. Maak op basis daarvan een werkagenda en planning. Doe dit samen met de ketenpartners.

2. Operationeel

Parallel aan bovenstaand proces doorlopen de kernpartners, de scholen, kinderopvangorganisaties, zorgpartners en naschoolse opvangpartners hun eigen inhoudelijke proces. Op basis van ieders eigen specifieke visie, identiteit, ambitie en tempo. Zowel Uni-Verso als het RK-schoolbestuur zetten al inhoudelijke stappen en faciliteren die vanuit eigen middelen. De Pelikaan heeft aangegeven de IKC-ontwikkeling belangrijk te vinden, en wil op termijn ook tot een IKC komen. Scholen en schoolbesturen zouden in dit proces dan ook zelf de regie moeten houden.

Per IKC-locatie wordt de komende twee jaar gewerkt aan een eigen uitvoeringsprogramma. Iedere brede school, iedere IKC is uniek. Er bestaat geen blauwdruk. Logisch, want iedere wijk, locatie, ieder kind en iedere ouder vraagt om eigen aanbod. Kinderen verschillen in hun ondersteuningsvraag en/of talenten.

Hanteer in alle opzichten, overal en op alle niveaus, een planmatige aanpak volgens het volgende model:

Minimaal één keer per jaar vindt intervisie tussen de organisaties en alle medewerkers plaats. Ervaringen worden gedeeld en kennis gewisseld. Daarbij gaat het om successen, maar ook om knelpunten.

Masha danki!

Tot slot een woord van dank aan ieder die op de een of andere wijze een bijdrage heeft geleverd aan het tot stand komen van deze IKC-rapportage. Masha danki voor jullie gesprekken, inspiratie, enthousiasme en tijd.

En voor de liefde voor Bonaire en alle prachtige 'dushi' kinderen op Boneiru.

Job van Velsen

Bijlage: tips en ideeën om snel mee aan de slag te gaan

Tijdens de gesprekken heb ik allerlei kansen en ideeën genoteerd, waarvan sommigen al opgenomen zijn in een eerdere rapportage. Ik neem ze al bijlage op, omdat het anderen weer kan inspireren ermee aan de slag te gaan.

- ✓ Informatieavonden voor de buurt over onderwerpen waarvan je weet dat ze leven bij de bevolking en/of ouders.
- ✓ Green houses waar zowel kinderen als ouders als buurtbewoners kunnen werken. Op Uni-Verso is het verbouwen van eigen groente al onderdeel van het lesprogramma.
- ✓ Fondsen werven.
- ✓ Betrokkenheid integrale wijkaanpak.
- ✓ Start klein, boswandeling, heilige communie, deel het in de pers en koppel het aan kindcentra.
- ✓ Maak gebruik van organisaties op het eiland.
- ✓ Programma pedagogische aanpak, conscience discipline, bij zowel openbaar als RK-onderwijs.
- ✓ Integrale wijkaanpak:
 - Initiatief vanuit OLB; inzet van een lasser, ouders en ICT (coördinatie Max Suart).
 - Ouders die opleidingen zijn gaan volgen bij Forma waardoor zij weer aan de slag kunnen in de maatschappij.
- ✓ Wijkmoeders: Vanuit CJG/ Mimi Dongen. Op Stap programma.
- ✓ Drie pedagogische weken op Skol Amplio Papa Cornes en overige RK-scholen.
- ✓ Programma 'Pesten is niet cool, weet je niet hoe ik me voel?' Op de Papa Cornes.
- ✓ Bonaire dag in Nikiboko. Cultuur. Wedstrijd waarbij verschillende maaltijden gemaakt zijn.
- ✓ Mooi programma van NSO met Stinapa op Papa Cornes. Toegankelijk voor minderbedeelde families.
- ✓ Breakfast at school.
- ✓ Project participierend jongerentheater op SGB. Jongeren kunnen aangeven wat ze vinden van hun relaties.
- ✓ Filmpjes over opvoeden vanuit CJG Suriname die uitgezonden werden. (Info bij Lilianne Hercules, SGB).
- ✓ Lesa ta dushi. Vrijwilligers die aan huis gaan lezen bij gezinnen. Opgezet door Monica Clarinda.
- ✓ Kleren maken met ouders voor de Carnavalsoptocht en daardoor in gesprek komen met ouders over opvoeding. San Bernardino, Jane.
- ✓ Opvoedtipskalender, naar aanleiding van gesprekken met ouders (SGB).
- ✓ Wensenkerstboom (SGB).
- ✓ Op eigen initiatief van een docent (en ook examensecretaris) is er wekelijks schaken op de vrijdagmiddag. Leerlingen die hieraan mee willen doen, kunnen voor een klein bedrag per jaar deelnemen. Vaak gaan de resultaten van de exacte vakken vooruit door het schaken. Ook leerlingen van de basisscholen mogen hieraan mee doen. Het is een hele leuke gemoedelijke schaakclub die ook aan schaakwedstrijden in de regio mee doet.
- ✓ 'Arte di Palabra', een manier om leerlingen te leren zich te uiten, een speech te geven, een gedicht voor te dragen, toneel, etc. Een docent van SGB trekt dit (Nihaila Kwidama).
- ✓ Jong Bonaire heeft mooie programma's die een goede bijdrage aan vorming van de jeugd geven, zoals 'Bida Master'. Ook zijn daar veel mogelijkheden tot sportieve activiteiten; van surfen tot mountainbiken en sporten in de gymzaal aldaar. Veel van onze jongeren doen mee aan de programma's van Jong Bonaire. Het gaat dan wel voornamelijk om de unit VMBO en de Speciale Lesplaatsen (SLP).

Colofon

Tekst en foto's:

Job van Velsen, EtuConsult

Illustraties:

Landelijk Steunpunt Brede Scholen

November 2017